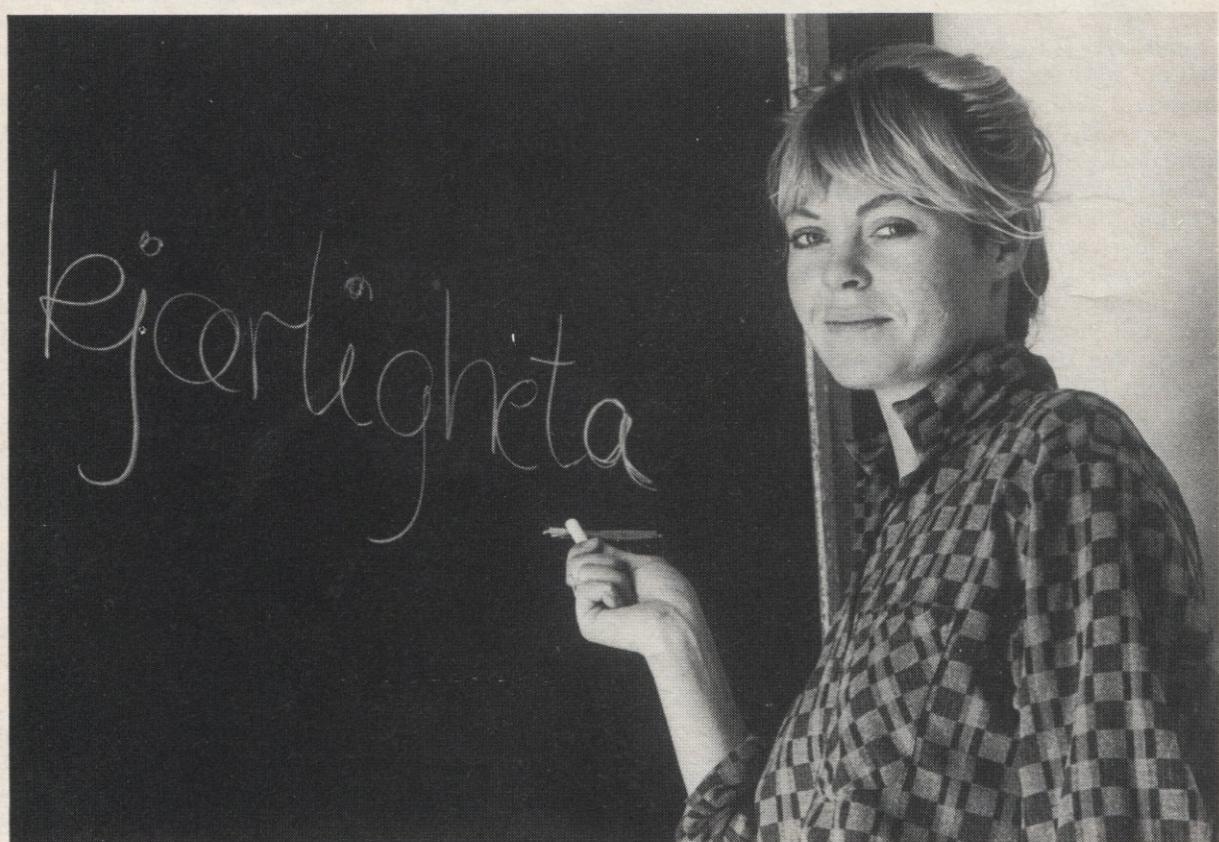

SPRÅKLIK SAMLING

Nr. 3 — 1988   29. årg.   Kr. 20,-

De fleste av oss nordmenn sier **kjærligheta** men skriver **kjærligheten**, sjøl om det er lov å bruke a-ending. (Foto: BAJ.)

- **Skjemmes nordlendingene av dialekten?** Se side 3-5.
- **Det er fælt når folk snakker fint.** Se side 6-7.

Språklig Samling

Ansvarlig redaktør: Rolf Theil Endresen

Bladpenger: Kr. 60,-

Lagets og bladets adresse:
Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo 1
Postgiro 5 16 37 87

Utgitt av:

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING

Medlemspenger: Kr. 100,- på år; for skolelever, studenter og pensjonister; Kr. 50,-.

Leder: Rolf Theil Endresen
Bekkelia 60,
1481 Hagan

REDAKSJONELT

Samnorskタンケン

Landslaget for språklig samling, som neste år har eksistert i 30 år, arbeider for at Norge en gang i framtida skal få ett samlende norsk skriftspråk, bygd på folkemåla i bygd og by, med frihet i ordvalg og med folkelig uttrykksmåte.

Dette folkelige skriftspråket som foreløpig bare er en visjon, blir oftest omtalt som samnorsk.

Visjonen om et samnorsk skriftspråk har stått sentralt i norsk språkplanlegging de siste hundre åra. Hver rettskrivningsreform har ført oss nærmere dette målet. For hundre år sia måtte du skrive **Gjentorne dreg Sauden sin yver Brui** på landsmål og **Pigerne drager sit Faar over Broen** på dansk-norsk. Begge deler kan vel være både vakkert og poetisk, men de fleste nordmenn og nordkvinner føler seg mer heime i **Jentene drar sauens sin over brua**, som det sia 1938 kan hete på både nynorsk og bokmål.

Samnorsk er det langsigktige målet vårt. Håpet om å nå det målet før «Aarhundredet nedrødmer» er vel ute, men ingen kan si noe om utviklinga på 2000-talet. Men vi har også mer kortsigktige mål. Det fremste av disse er et mer folkelig nynorsk og et mer folkelig bokmål.

I et samfunn der stadig større deler av kulturlivet blir dominert av private institusjoner som ofte er gjennomsyra av et elitistisk og ufolkelig syn på både spåket og andre deler av kulturen vår, kan kampen for et folkelig språk ofte synes tung. **Pikene drar sin sau over broen (fåret)** har heldigvis bare overlevd på middagsbordet) er mye vanligere i skrift enn det spinkle talemålsgrunnlaget for ei slik språkform skulle tilsi.

Men det fins lyspunkt. Hvert år deler Landslaget

for språklig samling ut en litteraturpris, til en forfatter som bruker et folkelig norsk. Vi kan ikke la være å bli oppmuntra av hvor mange kandidater litteraturjuryen vår finner fram til. Og det er ikke snakk om obskure forfatterer. Alle som har fått prisen, har vært sentrale personer i norsk kulturliv. Nå skal vi passe oss vel for å bli elitistiske nok til å meine at bare vi har mange forfatterer som skiver et folkelig norsk, så er alt i orden. Men vi må ha lov til å glede oss over den «propagandaeffekten» som ligger i dette. Undersøkelser viser at mange mennesker her til lands ikke veit at det er tillatt å skive f.eks. **Ho kasta dokka i elva** på bokmål. De trur det må hete **Hun kastet dukken i elven**. Ei av de største oppgavene våre er å gjøre de faktiske forhold kjent. Det er bra for saka vår at mennesker som skriver bøker som blir lest over heile landet, bruker et folkelig språk.

I 1986 gav vi ut det vesle heftet **Å skrive radikalt bokmål. Praktiske råd og vink**. Fortsatt har vi ganske mange eksemplar på lager. Det er viktig at medlemmene våre rundt om i landet legger seg litt i selene for å spre dette heftet og annen informasjon om saka vår.

RTE

Takk til Lars S. Vikør

Dette er det første nummeret etter redaktørperioden til Lars S. Vikør. Nå har sentralstyret overtatt den jobben som Lars gjorde aleine, og vi er spente på om vi greier å halde same kvaliteten som han fekk til.

Her vil vi bare heilt enkelt takke Lars for innsatsen. Vi tar oss av og til i å lure på kva bladet — og laget — hadde vori utan han.

Takk skal du ha, Lars!

RTE

Innhald:

Leder. Av R. T. Endresen	Side 2.
Skjemmes nordlendingene av dialekten?	Side 3.
Av B. A. Jensen	
Nordnorsk har fremdeles lav status.	Side 4.
Av B. A. Jensen	
Hjelpebiddet.	Side 5.
Av B. A. Jensen	
— Det er følt når folk snakker fint.	Side 6.
Av B. A. Jensen	

Munnlig litteratur frå nizaa-folket i Kamerun.

Ved R. T. Endresen Side 8.

Tre retoriske spørsmål.

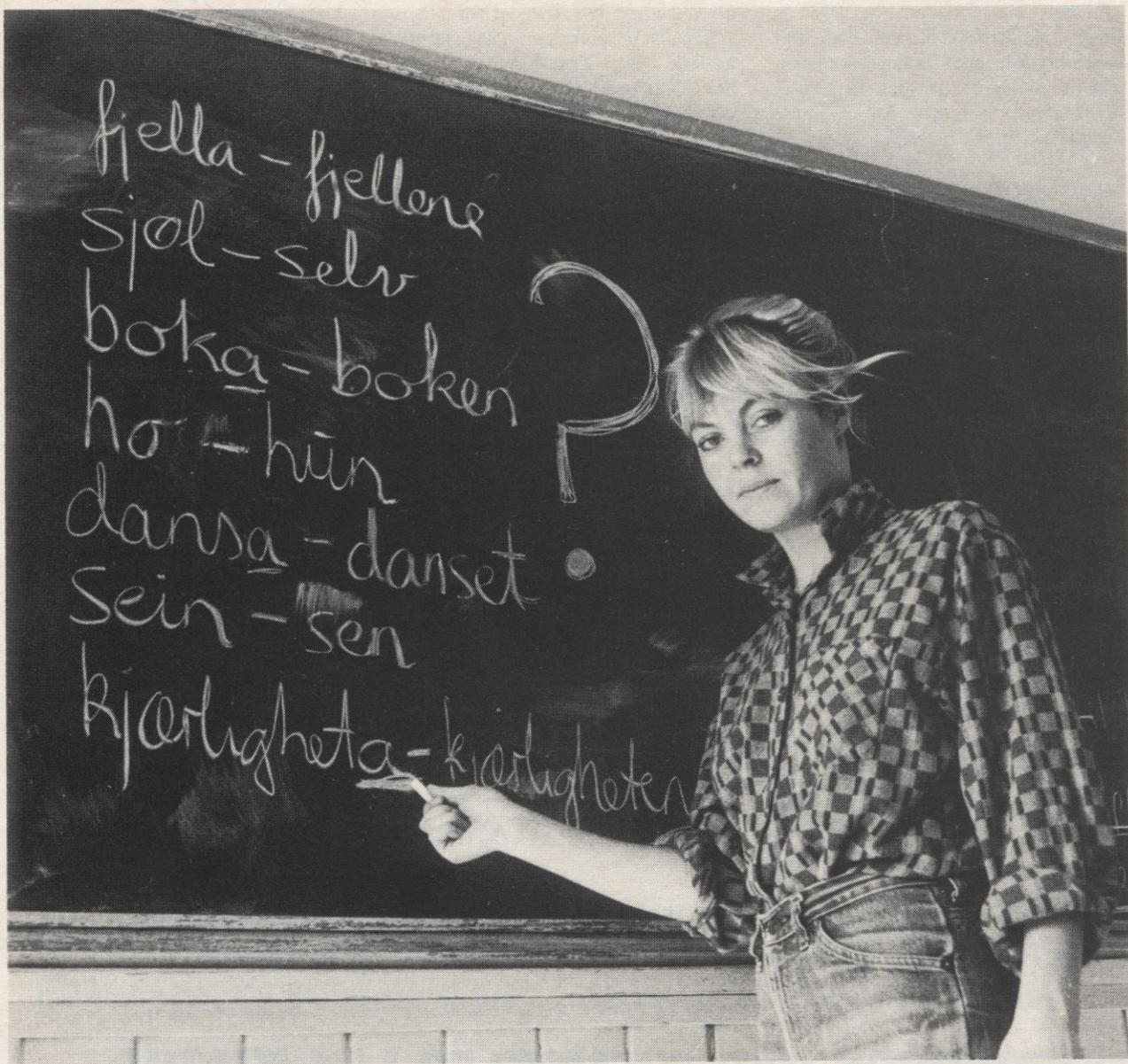
Av L. S. Vikør Side 10.

Neste steg mot samnorsk?

Av R. T. Endresen Side 12.

Bokmelding: «Vårt eget språk».

Nyttig om norsk.
Av A. Fjeldstad Side 14.

SKJEMMES NORDLENDINGENE AV DIALEKTEN?

Nordnorsk skoleungdom legger ikke dialekten til grunn når de skriver bokmål. De skriver et bokmål som ligger nærmere dialektene i Bergen og på Oslo vestkant enn dialektene i Nordnorge.

Tekst og foto: Bent-Are Jensen

I følge rettskrivingsnormalen for bokmål er det mulig å trekke dialekten inn i skriftspråket i mye større grad enn hva tilfellet er. Nordnorsk skoleungdom sier:

«gata», men skriver «gaten»
«stua», men skriver «stuen»
«sola», men skriver «solen»
«boka», men skriver «boken»

Dialekten er rik på hokjønnsord, men det kommer ikke til uttrykk i skriftspråket. Nordnorsk skoleungdom skriver bokmål som om de var bergensere. Ber-

genserne har som kjent ikke hokjønn i dialekten.

Substantiver som ender på -ing på bokmål kan ha hokjønnsending. Altså -a. I stedet for å skrive «undervisningen» er det lov å skrive «undervisninga», som det vitterlig heter på de nordnorske dialektene. Det samme er tilfellet med

substantiv som ender på -het. Det er vanlig i skriftspråket å bøye dem som hankjønnsord, men bokmålsnormalen tillater å skrive ord på -het slik som vi nordlendinger sier dem, for eksempel «*sannheta*» og «*kjærlihet*».

Lov å skrive -A

I Nord-Norge sier vi «*snakka, dansa, kasta*», men skriver «*snakket, danset, kastet*». Bokmålsnormalen tillater a-ending i fortidsformen av svake verb som i skriftspråket vanligvis skrives med endinga -et. Skoleungdommen griper ikke sjansen.

Vi sier «*husan*» og «*flyan*», men skriver «*husene*» og «*flyene*» — sjøl om det er lov å skrive «*husa*» og «*flya*», som ligger dialekten nærmest. Det er nemlig fullt lovlig med a-ending i bestemt form av intetkjønn flertall i de fleste ord. Særlig aktuelt er det kanskje å bruke «*åra, folka, fjella, dyra*».

Sjøl og selv

I Nord-norge sier vi «*sjøl*», men skriver «*selv*». Mange skolelever skriver «*sen*» når det heter «*sein*», og «*mave*» når det heter «*mage*».

Kvinnfolk er ikke bare diskriminert i samfunnet generelt. Hokjønn viker som nevnt for hankjønn i skriftspråket også. men hokjønn er lov. Det er til og med

lov å skrive «ho» i stedet for «hun». «*Hun*» har et spinkelt grunnlag i talemålet ikke bare i Nord-Norge. Folk flest her i landet sier «*ho*» (eller «*hu*», men det er ikke lov å skrive).

Entydig tendens

At det kalles radikalt å skrive så nært dialekten sin som mulig og konservativt å la være, skal vi ikke komme inn på her. Merkelappene kommer fra språkstriden i norsk historie.

Påstanden om at nordnorsk skoleungdom skriver konservativt, er kanskje vel kategorisk. Men tendensen er klar. Vi har snakka med norsklærere i Tromsø, Narvik, Bodø og Bø i Vesterålen.

De kommer fra landsdelsuniversitetet, lærerskolen, den videregående skolen og ungdomsskolen. Alle bekrefter tendensen.

En av norsklærerne er førsteamanensis i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Tromsø, Tove Bull. Hun sier seg enig i påstanden ut fra sine egne erfaringer som lærer. Tove Bull forteller at det ikke er foretatt noen systematisk vitenskapelig undersøkelse av skriftspråket til nordnorske skoleungdommer.

Unødvendig merarbeid

— Det er ønskelig at skriftspråket ligger så nært op til talemålet som mulig. Da blir det lettere for ungene å lære å lese og skrive. Når man er blitt godt voksen, kan det vel være hipp som happ. Å endre skriftspråket da, betyr bare unødvendig merarbeid. Men ungebør få tilbud om et skriftspråk som er så nært talespråket deres som mulig. Det betyr også ei oppvurdering av dialekten i landsdelen, sier førsteamanensis Tove Bull.

— Det bokmålet skoleungdommen møter i sin omgang med skriftspråket, i lærebøker, aviser, ukeblad, populær litteratur osv., har ikke så mye til felles med talemålet i Nord-Norge. I de seneste åra har bokmålet blitt enda mer konservativt, ikke minst i lærebøkene — i den grad skolen har råd til å kjøpe nye.

Det var en gang . . .

Skoleungdommen i landsdelen hadde det lettere i 50-åra og i begynnelsen av 60-åra, forteller Tove Bull videre. Da var lærebøker på radikalt bokmål ennå i bruk. Det fins en god del skolestyrer i Nord-Norge, blant dem Tromsø, som har vedtatt at lærebøkene skal være på radikalt bokmål. Med vedtaket sover all den tid slike lærebøker ikke lenger er å få tak i.

NORDNORSK HAR FREMDELES LAV STATUS

Årsaken til at nordnorske skoleelever skriver bokmål som bergensere og folk fra Oslo vestkant, ligger delvis i at bokmålet har bevegått i retning av riksmalet i de senere år. Den økte avstanden mellom skriftspråk og talemål innebærer ei nedvurdering av dialektene i Nord-Norge.

Av Bent-Are Jensen

Riksmaalsforbundet lar nesten ikke høre fra seg mer. Det er ikke nødvendig.

— Skolen utgjør bare en liten del av ungdommen sin hverdag. Vi har egentlig lite å stille opp mot den språkpolitiske påvirkninga som skjer

i samfunnet forøvrig. Elevene møter stort sett konservativt bokmål, og de forventer at skriftspråket skal ligge fjernet fra talemålet. For mange er det stive og kanslipregede bokmålet ideal, sier norsklektor Marit Allern ved Kongsbakken videregående skole i Tromsø til Språklig Samling.

Et anna forhold er at det er opp til den enkelte lærer hva slags bokmål ho eller han legger opp til. Lærer-

standen som sådan går på ingen måte inn for radikalt bokmål.

Ikke kapasitet

Adjunkt Bengt Engan ved Bodin videregående skole i Bodø forteller at læreren kan si det er et ideal å skrive mest mulig i samsvar med dialekten, men han kan ikke rette, fordi det dreier seg om likestilte valgfrie former.

— Dessuten har jeg ikke tid og kapasitet til å gjøre elevene oppmerksomme på alle valgfrie dialektformer. Jeg har evig nok med å rette feil, sier Engan.

Lærerne som Språklig Samling har vært i kontakt med, er ikke samstemmige om hvor viktig det er å gjøre

elevene spesielt oppmerksomme på valgmulighetene. Heller ikke er lærlene enige om på hvilket stadium elevene skal få vite om mulighetene til å skrive nordnorsk bokmål.

Faktum er i alle fall at når elevene kommer på ungdoms- og vidergående skole, skriver de konservativt bokmål. En gymnasiast sier det slik: «Jeg skriver slik jeg er opplært til.»

De fleste elevene vet ikke engang at de skriver konservativt bokmål. For dem er skillet så stort mellom skriftspråk og dialekt at de trur det dreier seg om to forskjellige koder. Derfor gjør de skriftspråket så forskjellig det kan fra dialekten.

— Mange føler at dersom de bruker a-endingene, blir det nynorsk.

Og mange har antipati mot nynorsk. Derfor holder de på det konservative bokmålet, forteller en skolelev i Bodø.

Atter et moment kan være at skolen forlanger at elevene skal gjøre forskjell på de to norske riksmalet. Og det er lettest å holde dem fra hverandre med å gjøre dem så forskjellige som mulig. Resultatet er at skriftspråket fjerner seg fra talemålet.

Snobberi

— Å skrive det språket høgstatusgrupper og Oslo vestkant snakker, gir betydning og klassetilhørighet. Det har å gjøre med viljen til å klatre oppover samfunnsstigen. Å skrive

«pent» gir status. Denne påstanden våger norsklektor Johan Nordgård ved Parken ungdomsskole i Narvik.

— At så mange skriver forskjellig fra dialekten, har egentlig med språklig usikkerhet å gjøre. Når elevene får vite om a-formene, godtar de dem. Det er mi erfaring, forteller Johan Nordgård. Han mener språklig bevisstgjøring er viktig. Det har å gjøre med identitet og samhørighet med egen landsdel.

— Vi er nordlendinger, og det må vi ikke være redd for å vise også i skrift. For det konservative bokmålet, det er språket til Oslo vestkant det, slår norsklektor Nordgård fast.

Hjelpemiddlet

Du som vil vite mer om hvordan du kan skrive et bokmål som ligger nærmere talemålet, anbefales å lese et hefte som er utgitt av Landslaget for språklig samling. Heftet heter «Å skrive radikalt bokmål. Praktiske råd og vink».

I hoveddelen av heftet drøftes problemer som oppstår når du forsøker å skrive et bokmål som ligger nært opp til talemålet ditt. Heftet forteller hva som er tillatt og ikke tillatt i norsk rettskriving. Det drøfter sideformer og kommer med nyttige tips. Heftet behandler også tema som språklig konsekvens og stil. Det gir en kort historisk bakgrunn for språkstriden og presenterer Landslaget for språklig samling.

Førsteamanuensis i norsk ved Universitetet i Oslo, Eskild Hanssen, kommer fra Fauske i Nordland. Han organiserte seg i landslaget som en konsekvens av sitt språkpolitiske syn.

— Folk bør være stolte av talemålet sitt. Det er trist at prestisjespråket fortrenger talespråket i skrift. Presset fra riksmalet er sterkt. Det gjelder ikke bare nordpå. Det sterkeste presset er kanskje østkantmålet i Oslo utsatt for, sier Hanssen.

Han mener at det i overskuelig framtid ikke er mulig å gjøre bokmål og nynorsk til ett felles skriftspråk.

— I dag kan ingen svare på hvordan et framtidig fellesnorsk skriftspråk vil se ut. Men dersom vi oppvurderer dialektene samt talemålet i skriftspråket, kan vi komme dit gradvis. Og da må både nynorsken og bokmålet bli flinkere til å ta opp i seg former fra dagligtalen, framholder førsteamanuensis Eskild Hanssen.

Idealet til Landslaget for språklig samling er altså et skriftspråk som tar opp i seg talemålsformene i by og bygd. Motsetninga er et skriftspråk som i stor grad baserer seg på nettopp den skriftspåklige tradisjonen samt språket til geografisk og sosialt bestemte befolkningslag.

Organisasjonen gir ut tidsskriftet Språklig Samling fire ganger i året. Det inneholder blant anna stoff om språkpolitikk, normering og språkrøkt. Landslaget deler ut en årlig litteraturpris. De siste åra har den gått til Ingvar Ambjørnsen, Karin Sveen, Tove Nilsen og Einar Økland. Organisasjonen er representert både i bokmåls- og nynorskseksjonen i Norsk språkråd.

Ytterligere opplysninger samt heftet som er nevnt innledningsvis (det koster 15 kroner), kan fås fra: Landslaget for språklig samling Postboks 636 Sentrum 0106 Oslo 1

– Det er følt når folk snakker fint

På PC-skjermen får han fram både arabiske, hebraiske og kyrilliske (russiske) bokstaver, pluss våre egne latinske. Det kan virke som han leker seg, for han ser uforskamma tilfreds ut, førsteamanensis Rolf Theil Endresen (41). Han sitter i ellevte etasje i et av høghusa på Blindern og skriver ivrig på en liten, men ikke desto mindre dyr datamaskin, en Macintosh SE.

Av Bent-Are Jensen

Arbeidergutten fra Grenland (Porsgrunn-/Skiensdistriktet) er kommet på si rette hylle i livet. Han arbeider med språk dagen lang.

Det begynte en kveld i gymnastida. På radioen var det et intervju med professor i allmenn språkvitenskap, Hans Vogt. Professoren var nettopp kommet heim fra Georgia i Kaukasus i Sovjetunionen. Der hadde han forska i georgisk (som er et eget språk, med eget alfabet, ulikt hva du noensinne før har sett. Georgisk er ikke russisk.)

— Jeg fant ut at det måtte være drømmejobben å reise rundt i verden å studere språk og skikker, sier førsteamanuensen til Språklig Samling. Nå sitter han sjøl på den erverdig professors gamle arbeidsplass, Lingvistisk institutt ved Universitetet i Oslo. Riktig nok er han ikke professor — men kan det skyldes at det ennå ikke fins et professorat i afrikanske språk i Norge? Rolf Theil Endresen er også leder i Landslaget for språklig samling.

Skumle havner

Interessen for fremmede språk og kulturer fikk han allerede som guttunge.

— Det var sterkt å lytte til onklene

mine når de gikk i land etter lengre opphold til sjøs. Da vanka det utrolige og spennende historier fra fjerne havner og himmelstrøk. Særlig husker jeg opplevelsene deres i Afrika. De hadde vært med på litt av hvert, humrer førsteamanuensisen. Han tør ikke si mer.

Som guttunge torte han heller ikke å fortelle onklene sine om en merkelig interesse han hadde. På senga om kveldene brukte han å kose seg med Norsk rettskrivningsordbok. Og den ga han mange trivelige stunder. Han oppdaga at det var lov å skrive «åsen» og «åffer» i stedet for «hordan» og «hvorfor».

— Jeg likte veldig dårlig når folk snakka «fint». Jeg syntes det var unaturlig. Samtidig var og er det ei utbredt oppfatning at vi nede i Grenland ikke hadde noen ordentlig dialekt, men snakka et slags forkvakla bokmål. Etterhvert skjønte jeg at det ikke stemte. Og det føltes godt.

Gammelnorsk er kult

Ungdomsskole-eleven oppdaga at det som var forskjellig mellom dialekten hans og bokmål, ofte stemte overens med nynorsk. Og på gymnaset fant han ut at gammelnorsken på mange punkter stemte bedre overens med hans eget talespråk enn med det «fine» bokmålet.

— Faren min var arbeidsformann på Norsk Hydros anlegg på Herøya. Fedrene til de aller fleste av vennene og skolekameratene mine arbeidde også på Hydro. Og vi snakka likt — helt til jeg kom på gymnaset. Da fikk jeg virkelig øynene opp for at språk og sosial klasse henger sammen. Vi arbeidergutter var nå i mindretall. De fleste i klassen på gymnaset i Porsgrunn var sønner av ingeniører, doktrer og skipsredere.

Er, var og blir dumme

Og den kommende førsteamanuensis opplevde å bli utfilt i klassen når han oversatte franskleksa til grenlandsmaål.

— Tok du deg nær av det?

— Nei.

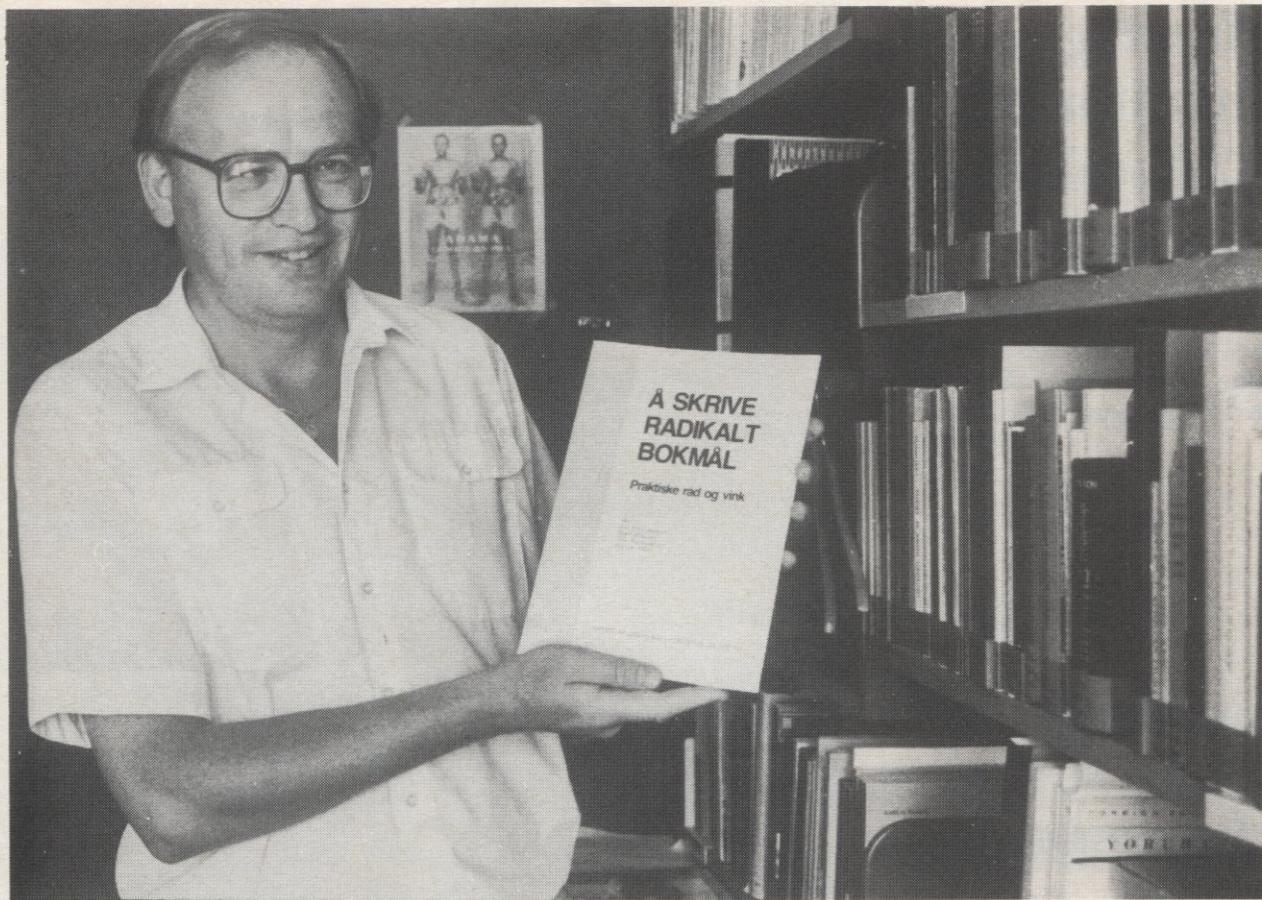
— Er det sikkert?

— Ja, det er ganske sikkert, sier han og bøyer seg framover i kontorstolen mens han never stemmen:

— Jeg syntes de var dumme, og det synes jeg fremdeles, flirer han og vifter med peikefingeren, slik skolefolk har gjort til alle tider.

Rolf Theil Endresen husker ennå norsklektoren fra gymnaset. Han het Henrik Brekke.

— Lektor Brekke var ikke ny-norskater, slik som så mange andre norsklærere. Det var han som tente interessen min for språkhistorie og gammelnorsk.

- Å snakke følt er fint, sier Rolf Theil Endresen, som er leder i Landslaget for språklig samling.

Til sjøs med «Angelita»

Da Rolf Theil Endresen gikk ut av gymnasiet i 1965, jobba han på Hydro. Deretter bar det til sjøs med «Angelita» fra Grimstad og Uglands Rederi. De gikk i bulkfart mellom Vest-Afrika, Europa og USA.

Men sjømannen gikk i land. Og blei student. Første faget var kinetisk. Intet mindre. Og i Kina raste kulturrevolusjonen. Det er ikke fritt for at den øverdige førsteamanuensis har fartstid som både ung og radikal. Nå er han bare ung.

Neste faget var samisk. Og der var han flere år forut for si tid. Det skulle gå over ti år før Altasaken satte samisk språk og kultur på den politiske dagsorden her i landet.

Lærde greier

Magistergraden tok han i allmenn språkvitenskap, eller lingvistikk som det heter nå til dags. Oppgaven hans heter:

«Handsaminga av trykk og tonem i

generativ fonologi. Kritikk og framlegg. Med tillemping på grensk.»

Ikke gresk altså, men grensk (slik de snakker i Porsgrunn og Skien).

Lærde greier i alle fall. Og om lag like forståelig for ikke-fagfolk som problemstillingene en atomfysiker eller en professor i teoretisk matematikk sliter med. Vi ber ikke førsteamanuensis om nærmere presisering av hva magistergradsoppgaven hans egentlig dreier seg om.

Vi må bare slå fast at den la grunnlaget for ei akademisk karriere som blant anna omfatter studier i Canada, og flere opphold i Afrika.

Norsk — et stammespråk?

I Zambia og i Kamerun har han arbeidd med å lage skriftspråk og grammatikk for stammespråk som hittil aldri har vært nedskrevet. Han har også samla inn sagn og eventyr, som leserne vil finne et par eksempler på lengre bak i dette heftet. Og når man skal lage et nytt skriftspråk,

er det hensiktmessig å legge det så nært opp til taletmålet som mulig.

Men førsteamanuensis Rolf Theil Endresen ønsker ikke at bare afrikanske stammespråk skal ligge nær talespråket. Han mener også at norsk skriftspråk bør gjøre det.

Derfor var noe av det første han gjorde da han begynte å studere, å melde seg inn i Landslaget for språklig samling. Samtidig meldte han seg inn i mållaget, men noen målmann i tradisjonell forstand er han aldri blitt.

Midt imellom

— Dialekten min, slik som de fleste norske dialektere, befinner seg et sted mellom nynorsk og bokmål. Jeg ønsker et norsk skriftspråk som ligger et sted imellom. Og det må være et skriftspråk som tar større hensyn til hvordan norsk faktisk blir brukt — i taletmålet — enn hva tilfellet er i bokmål og nynorsk.

Sier lederen i Landslaget for språklig samling. Hva mener du?

Munnlig litteratur frå nizaa-folket i Kamerun

Rolf Theil Endresen samla inn dette under lingvistisk feltarbeid i Kamerun 1983-1984.

Eit eventyr:

Hanen og haren

I nizaa-eventyra er haren alltid eit vondskapsfullt dyr, og ein gong drap han alle dei små dyra av rein vondskap.

Ein dag gjekk han for å besøke hanen, som han fann med hovudet gjømt under vengen. Haren blei forvirra. Det var ikkje råd å snakke til hanen når ikkje hovudet hans var der, så han gjekk til kona til hanen.

«Fru hane,» sa haren, «eg ser at mannen din står utan hovud. Kor har hovudet gjort av seg?»

«Hovudet til mannen min har gått for å besøke foreldra mine,» svarte kona til hanen.

«Å, er det slik det heng saman,» sa haren.

«Ja,» svarte kona til hanen.

Da reiste haren seg og sprang heim igjen til si eiga kone.

«Kone,» sa han, «hanen gjør det slik at hovudet hans drar for å helse på svigerforeldra. Eg, derimot, må alltid dra sjølv. I morgen får du hogge av hovudet mitt, så kan hovudet mitt også dra på besøk til mine svigerforeldre.»

«Javel,» sa kona.

Da det blei morgen, kvesste haren hoggekniven sin og la seg på bakken. Med eitt hogg kutta kona hans over halsen på han. Haren gjorde noen krampetreningar og døydde.

Nizaa-folket seier at haren ikkje dør i eventyra, men i dette eventyret døydde han på grunn av hanen. Før sa dei gamle: «Dette er fortalt om oss, menneska.» Viss du er vond, så kan det gå utover deg sjølv.

Ordtak:

«Viss ein prøver å fange to myser om gongen, slepp dei unna.
(Forklaring: Du kan ikkje løyse to problem samtidig.)

Motiv frå Nord-Kamerun.

«Ein enkelt finger kan ikkje fjerne lusa på hovudet.»

(Forklaring: Ein enkelt person kan ingenting gjøre.)

«Det er Gud som jagar flugene på det dyret som ikkje har hale.»

(Forlaring: Når det er noe du ikkje greier, hjelper Gud deg.)

«Ein finn ikkje noe på vegen ved å sperre auga opp.»

(Forklaring: Du leitar fåfengt.)

«Den som har djupe auge, må begynne å gråte over døden før han er framme ved gravferda.»

(Forklaring: Den som arbeider sakte, må begynne før dei andre.)

Gåter

Gåte: «Eg har funni to vegar som skil lag.»

Svar: «Buksa».

Gåte: «Eg har født tretti ungar som alle har eitt belte.»

Svar: «Feiekosten.»

Gåte: «Eg har ein slave som alltid leitar etter ved, men om natta sør han ved døra.»

Svar: «Øksa.»

Ei legende:

Om grunnen til at folk som hører til Naw Yara-klanen ikkje et pytonslangar

Ein gong det var krig, flykta *naw yara*-folka frå noen krigarar.

Så kom dei til breidda av ei stor elv, og dei kunne ikkje finne noen veg over ho. Da såg dei at pytonslangen steig opp av vatnet og bøygde ryggen sin i ein boge over elva, slik at halen var på deira side av elva og hovudet var på den andre sida. Dei flykta over elva oppå han.

Krigarane gjekk også opp på ryggen til slangen – dei ville over elva for å ta igjen *naw yara*-folka. Men da blei pytonslangen borte igjen i elvetvatnet, og alle krigarane omkom.

På det viset berga *naw yara*-folka seg. Det er på grunn av dette at dei ikkje et pytonslangar. Dei et ikkje mat frå ei gryte som det har vori pytonkjøtt i. Ein som ikkje har vaska hendene sine etter at han har eti pytonslange, får ikkje røre kalebassane deira. Dei *naw yara*-folka som et pytonslange utan å vite det, mistar tennene.

Tre retoriske spørsmål

1. Når vart bokmålet norsk?

Dette retoriske spørsmålet har i periodar vore det fremste intellektuelle våpenet for dei nasjonalt orienterte målfolka i målstriden. Den usagte føresetnaden som ligg til grunn for spørsmålet, er sjølv sagt at bokmålet ikkje er norsk og aldri har vore det. Dette blir «bevist» ved at det er umuleg å gi eit konkret svar på spørsmålet — bokmålet har aldri gått over fra å vere «dansk» til å bli «norsk» med eitt slag.

Av Lars S. Vikør

I artikkelen sin i band 1 av *Vårt eget språk om språkutviklinga etter 1814* tar Ernst Håkon Jahr opp spørsmålet til seriøs behandling (s. 88–96). Han seier at svaret må finnas ein eller annen stad i tidsrommet mellom 1850 og 1917. Alt i 1850-åra hadde det utvikla seg ein særeigen norsk skrivemåte innanfor det «danske» skriftmålet, med bruk av særnorske ord, idiom og stiltrekk og somme sporadiske norvagismar i rettskrivinga. I 1917 vart særnorske systemdrag for første gong innført i rettskrivinga i eit slikt omfang at det språklege bandet til Danmark måtte sejas å vere definitivt brote. Det var den endelege stadfestinga på ei utvikling som var blitt prinsipielt knesett på offisielt hald alt med 1907-rettskrivinga. Som eit ekstra bevis på at norsk riksmål og dansk på denne tida de facto vart rekna som åtskilte språk, nemner Jahr at den første omsettinga av ei bok frå norsk riksmål

til dansk — ein kriminalroman av Olaf Bull — kom ut i København i 1919.

Dette gjaldt skriftmålet — norsk—dansk, dansk—norsk, riksmål eller bokmål. Men det talemålet som knytte seg til dette skriftspråket var i alle høve «norsk», seier Jahr, ikkje fordi det stamma frå gammelnorsk, for det gjorde det ikkje, men fordi det vart utvikla i Norge, brukt berre der, og oppfatta av alle som norsk. Opphavleg var det ein blandings-språksvariietet — verken dansk eller norsk i utgangspunktet, men noe heilt for seg sjølv, bygd på både dansk og norsk.

Heile denne diskusjonen bygger på at «dansk» og «norsk» blir oppfatta som faste einingar, sjølv om det er usemje om kva som eigentleg utgjer desse einingane. Men så lenge ein ser det slik, blir det spørsmålet Jahr har stilt, og som inkvisitoriske målfolk har stilt i fleire generasjonar, prinsipielt uløyseleg. Det blir eit spørsmål om psykologiske omsyn og bekvemmelegheit korleis ein skal handtere begrepa. På talemålsplanet heng det skandinaviske språkområdet saman

— den klaraste grensa som fins der er den som går mellom «nordskandinavisk» og «sørskandinavisk». «Sørskandinavisk» omfattar det meste av det vi kallar «dansk» — både dialektar og riksmålstale — mens resten (dvs. «norsk» og «svensk» pluss litt av «dansk», t.d. bornholmsk) er nordskandinavisk. (Sjå grundigare om dette i Arne Torps bok *Norsk og nordisk før og nå*.)

Det viktigaste grunnlaget for denne inndelinga er fonetisk: dansk har utvikla eit fonemsystem og ein artikulasjon som skil seg grunnleggande frå nordskandinavisk. Dette er noe vi alle instinktivt veit: reint uttalemessig høres dansk heilt annleis ut enn all slags norsk — sjølv det puraste Smedstad-riksmål. Skarredialektane i det sørlegaste Norge og Sverige liknar noe meir på dansk, men har likevel ein heilt klar nordskandinavisk karakter.

I bøyningssystem og ordtilfang er avstanden mellom nord- og sørskandinavisk mindre, dvs. der kan vi neppe rekne med noe slikt skilje i det heile, med glidande overgangar. Men det er vanleg å rekne fonetikken og

fonologien som det mest grunnleggende nivået i språket, og derfor er det naturleg å bruke dette kriteriet som grunnlag for hovudinndelinga av skandinavisk talemål. — Det hører med til bildet at dansk talemål er i rinvande utvikling, og stadig fjernar seg frå nordskandinavisk, norsk riksmaals-tale i aller høgaste grad medrekna. Og her kjem vi til det andre retoriske spørsmålet i denne artikkelen:

2. Atte bleddet svagere og stagve?

Spørsmålet er ikkje mitt. Det er tittelen på ein artikkel den danske språkforskaren Jørn Lund skreiv for om lag ti år sidan. Det er altså på dansk, korrekt riksdsansk til og med. Likevel er det like uskjøneleg for nesten alle danskar som der er for nordmenn. Lund forklarer sjølv sagt i artikkelen at setninga på vanleg dansk *skriftspråk* må lyde. «Er det blevet sværere at stave?» Og for dei som ikkje veit at «sværere» på dansk betyr «vanskelegare», nemner eg det no.

Dansk talemål fjernar seg nemleg ikkje berre frå norsk og svensk, men òg frå danskanes eige skriftspråk, som alle er einige om å kalle «dansk». I den vesle boka *Sprog og sprogbrug i dag* (1981) nemner Jørn Lund ein del døme på denne utviklinga og dei staveproblema den fører til for mange danskar — og det er altså ikkje dialektuttale som skaper problema. (Tvertimot er det slik at dei tradisjonelle dialektane på ymse punkt kan vere *meir* skriftspråksnære enn riksmaalsuttalen — fordi dei er meir konservative). Det er framfor alt skarre-r-en og dei «bløde» (frikative) g-, d- og v-lydane som flyt i hop og som påverkar vokalane rundt seg så sterkt at dei fører til omveltingar i heile systemet. Såleis kan «kære» (kjære) etter uttalen skrivas «kager», «eget» kan skrivas «arret», «krager» (kråker) kan skrivas «kraver» — og dette er autentiske feil hos skolebarn. Alle eksempla er frå boka til Lund, som i tillegg nemner ein del døme på ord som kan falle saman i uttalen: «skrevet, skredet, skrädet», «loddet, løyjet, loddet», «gået, gåde», «givet, gide, gitet», «reddet, redet, revet».

Kløfta mellom skrift og tale i Danmark er blitt slik at landet enten har nådd fram til eller for full fart er på veg mot engelske tilstandar: Småfliking på rettskrivinga vil ikkje hjelpe særleg, og ei stor reform vil bli så kostbar både økonomisk og kulturelt

(i form av fremmendgjering frå skrifttradisjonen og — sikkert mindre viktig — frå dei andre nordiske landa) at det knapt er til å tenke på.

Her nærmar vi oss det tredje retoriske spørsmålet, som ingen har stilt før. Det lyder slik:

3. Når skal Danmark få eit dansk skriftspråk?

Godtar ein føresetnadene for spørsmålet, er vel det mest sannsynleg svaret «Aldri». Og hovudgrunnen til det er nettopp at spørsmålet aldri blir stilt på denne måten, og dermed kjennes meiningslaust: Alle både i og utanfor Danmark opplever det slik at Danmark alt har eit dansk skriftspråk og har hatt det sidan Gorm den gammes tid eller før — avhengig av når ein vil tidfeste den tidlegaste utskiljinga av ein varietet kalla «dansk». Men som vi har sett, bygger det neverande «danske» skriftspråket på eit heilt anna fonologisk system enn det danske talemålet — eller for å seie det meir presist: Dansk skriftspråk har i dag ein heilt klar *nordskandinavisk* karakter! Einkvar nordmann kan lese dansk tilnærma bokstavrett omrent som ein les bokmål, og få eit langt meir direkte samsvar mellom skrift og tale enn ein danske kan. Skulle ein presisere kva slags talemålsvarietet som ligg nærmast det danske skriftspråket — så vil ein sjølv sagt ikkje finne noe nøyaktig motsvar noon stad, og altså slett ikkje i Danmark. Det nærmeste ein kjem, kan eg tenke meg vil vere sørlandsk og sørvestlandsk «høyere bytalemål». — Og det er da vitterleg norsk. Sjuåringar med eit slikt talemål heimanfrå vil mye lettare kunne lære seg å skrive «korrekt dansk» enn dei danske jammaldringane deira.

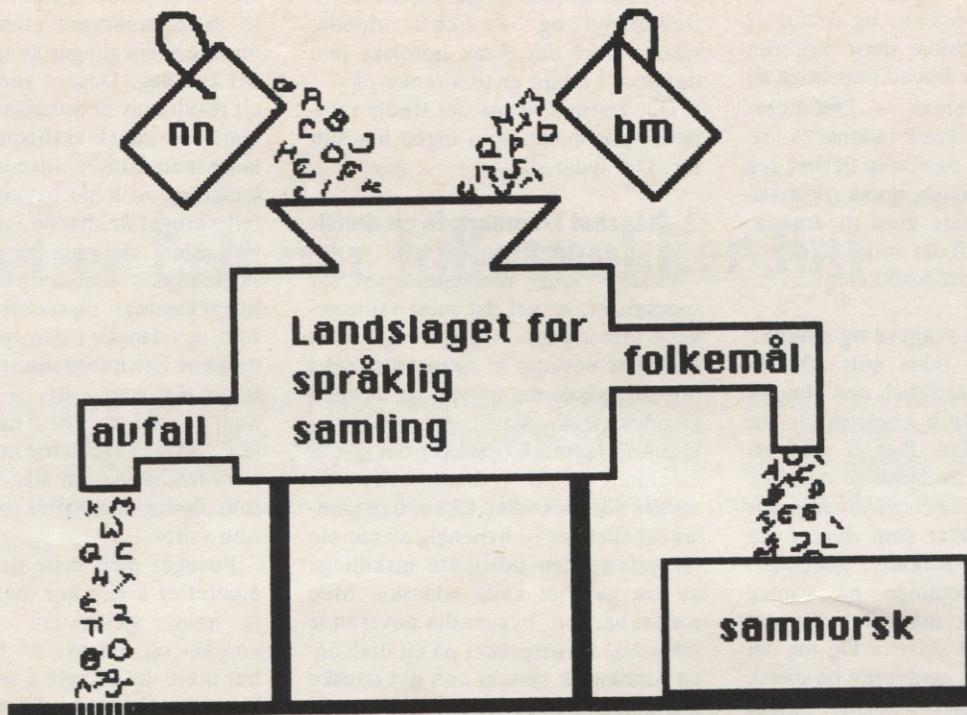
Altså kan ein seie at danskanes ikkje skriv dansk, men norsk — med noen mindre konsesjonar til dansk språkbruk. Og ut ifrå denne føresetnaden blir det tredje retoriske spørsmålet logisk nok — mens det *første* spørsmålet, som vi opna med, blir ståande som heilt meiningslaust.

Slik blir bildet når vi analyserer *dagens* språkforhold *reint språkleg* — utan å ta omsyn til historiske, politiske, kulturelle og psykologiske forhold. Det danske skriftspråket er ikkje «norsk» i tydinga «importert frå Norge», sjølv om det i dag ligg nærrare norsk enn dansk talemål. Det er eit produkt av ein språkhistorisk periode da talemålet i Skandinavia var

mindre oppkloyyvd enn i dag — og alle skriftspråksvarietetane var meir direkte avspegelningar av taalemålet enn dei er i dag. Dagens språkforhold er eit resultat av at nordskandinavisk talemål og dansk skriftspråk har vore langt meir konservative enn dansk talemål, og altså har bevart meir av det fellespreget dei hadde i utgangspunktet. Men sjølv sagt er det danske skriftspråket «dansk» i ordlegging og uttrykksmåtar, og framfor alt: Det er fullt ut «dansk» i den tydinga at alle danskar har internalisert det og oppfattar det som «sitt» — tvert igjenom — når dei først har lært seg å lese. Akkurat på same måten som dei nordmennene som har lært bokmål som første skriftspråk oppfattar *det* som «sitt».

Poenget med heile dette resonnementet er å vise kor mangetydlige — ja reint sjelaktige — begrepa «norsk» og «dansk» er. I det daglege har ikkje det så mye å seie, stort sett veit vi ut frå samanhengen kva som er meint når det blir sagt at den eine snakkar og skriv dansk og den andre norsk. Men i meir pretensiøse — vitenskaplege eller ideologiske — samanhengar bør ein vere klar over at «norsk» og «dansk» berre er etikettar som ein kan plassere etter ønske på ulike buntar av språkvarietatar. Logisk og vitenskapleg sett er det i og for seg ingenting i vegen for å seie at bokmålet er dansk, og det er dumt å bli så fornærra over det som somme hårsåre bokmålsfolk kan bli. Dansk er ikkje noe skjellsord. Logisk og vitenskapleg sett er det heller ingenting i vegen for å seie at bokmål er hebraisk — viss ein berre først sørger for å definere hebraisk slik at det omfattar bokmål!

Altså: Er ein interessert i ein rydig begrepsbruk og eit vitenskapleg grunnlag for ein diskusjon om desse tinga, så bruker ein ikkje begrepa «norsk» og «dansk» utan at ein først har gjort det klart — i det minste for seg sjølv — kva ein meiner med dei. Da vil ein samtidig ha definert bokmålet inn i den eine eller den andre sekken — eventuelt i ein sekk for seg sjølv — og andre kan fritt godta eller forkaste definisjonen utan å bli såra eller vonbrotne. Ein må berre heile tida halde fast på at «norsk» og «dansk» er relative, ikkje absolute begrep. Og at *alle språkvarietatar er likeverdige* — same kva slags etikettar ein set på dei eller buntar dei saman under.

Gir denne tegninga et riktig bilde av Landslaget for språklig samling? Noen mener ja, andre nei.

Kunne det neste steget mot samnorsk tas på denne måten: legg all nynorsk og bokmål i én haug og kall det norsk. La folk velge fritt i denne haugen — alt etter hva som passer med dialekten. Her er noen eksempel som viser hva resultatet kunne bli. Først står ei lita dialektprøve, og så følger ei skriftspråkprøve som er laga etter prinsippet ovafor.

RTE

Porsgrunn

Vi fiska stegg me bæitemark, å satte båtær ut, me tre å fire master, å vinn i vær en klut. Me mæurær på såmm mannskap, å di va kvikke di, di jikk te værs på en-to-tre, så di, di lika vi.

Vi fiska stegg med beitemark, og satte båtar ut, med tre og fire master, og vind i hver en klut. Med maurar på som mannskap, og de var kvikke, de, de gikk til værs på en-to-tre, så de, de lika vi.

Kristiansand

Kaptein Lunn va sjippår på «Tårridal», en liden kåpp a en dampbåd såmm jekk mellom byen å Kvaestein, ei go mils vei åppettår elva. Han va en pratsåmm å hyggeli kar, denne Lunn, liden a vekst, fast bygd å med øyår såmm lyste a gått humør.

Kaptein Lund var skipper på «Torridal», en liten kopp av en dampbåt som gjekk mellom byen og Kvaestein, ei god mils vei oppetter elva. Han var en pratsom og hyggelig kar, denne Lund, liten av vekst, fast bygd og med øyer som lyste av godt humør.

Stavanger

De va en gång en mann såmm va så gretten å vidle, å aldri fått an att kjerringå jore nåkk i huse. Så komm an jemm en kvell i slåttånnå, å grein og sjennte, å bannte så det lyst åmm an.

Det var en gong en mann som var så gretten og vill, og aldri tykte han at kjerringa gjorde nok i huset. Så kom han hjem en kveld i slåttonna, og grein og skjente, og bante så det lyste om han.

Bergen

Menn han visste nåkk ka hann jore, Jipsen. Ja, hann va en støvnenes diktar sålissen. Menn så huskar eg ein gang i teatere. Di spællte ett støkke så eg ikkje totte dær va nåkke me — Sigurd Slembe trur eg de het.

Men han visste nok kva han gjorde, Ibsen. Ja han var en støvnde diktar såleis. Men så huskar eg ein gang i teateret. De spelte et stykke som eg ikkje tykte der var noko med — Sigurd Slembe trur eg det het.

*Norsk er ikke et kjedelig språk. Språket vårt er en uutømmelig kilde.
Du har stadig noe nytt å lære.*

*Du som ønsker ei oversiktlig og samlende framstilling av språket ditt,
nå foreligger redskapet.*

*Egil Børre Johnsen har redigert det nye trebindsverket **Vårt eget språk**. Språkinteresserte nordkvinner og -menn kommer ikke utenom det.*

Anton Fjeldstad anbefaler verket på det varmeste.

Nyttig om norsk

Populærvitskap av høg klasse

Egil Børre Johnsen er av dei som dei siste åra har fått sett norskfaget og stoda for norsk skriftspråk på sakslista for den offentlige debatten. Og no har den maurflittige lerebokforfattaren og skribenten også fått til å redigere eit trebindsverk — *Vårt eget språk* — som bør gi den breie interessa for morsmålet ytterligare næring. Den store språkinteresserte allmennheta har her fått eit hjelpemiddel til ikkje berre å bli *flinkare språkbrukarar* (i «teknisk» meinung), men også *klokare*. Det skulle ikkje skade om også både norsklærarar og andre språkinteresserte brukte boka til repetisjon og fornying av kunnskapane sine.

Av Anton Fjeldstad

Føresetnaden for at ein verkredaktør skal lukkas, er framfor alt at han veit å få med seg gode medarbeidarar. Her har Egil Børre Johnsen nærmast scora fullt hus. Forfattarane — 25 i alt — er stort sett blant dei beste fagfolka i landet, og dei parar kunnskap med skriveferdigheit på ein måte som gjør det til ein svir å lese seg gjennom tre tjukke bind. Dei fleste kapitla er populærvitskap av høg klasse!

Frå språksystem til språkbruk

Før i tida såg språkforskarane mest på språket som eit relativt einskaplig system av lydar, bøyingsformer og tilhøve mellom ord i ei setning. No interesserer dei seg like mykje for tekstar og sjangrar, og for språket i bruk og variasjon. Skriftspråket er heller ikkje lenger sjølv Språket. I *Vårt eget språk* kan vi lese om eit morsmål som er ulikt frå bygd til bygd, frå generasjon til generasjon, frå samfunnsklasse til samfunnsklasse, frå situasjon til situasjon, frå tekstype til tekstype osv. Ordlista, skolegrammatikken og dei store forfattarane har mista mykje av eneretten til å avgjøre kva som er rett og gale, god og dårlig norsk. Dessutan ber verket preg av at sosiologiske synsvinklar, og til ein viss grad også psykologiske, er blitt vanlige i språkforskinga dei siste femten-tjue åra.

Norsk i går og i dag

Det første bindet har fått tittelen *I går og i dag*, og inneholder stort sett artiklar med eit historisk perspektiv. Dei har likevel til felles at dei også gjør oss meir medvitne om norsk språk i dag. Terje Spurkland skriv om språkhistoria før 1814 og Ernst Håkon Jahr fører den fram til i dag. Ernst Håkon Jahrs språksosiologisk gjennomtenkte framstilling er blant det beste i heile verket, og viser at populærvitskap ikkje berre treng å vere formidling av kjent kunnskap.

Her er også mange nye synspunkt sjølv for slike som har studert norsk! Rolf Theil Endresen og Johan Hammon Rosback skriv om fremmendord slik at også dei som ikkje kan litt latin, kan sjå systemet bak ord danningsa, og Dag Gundersen skriv om ordtilfanget ellers. Thore Roks-vold har tatt for seg avisspråk og Finn-Erik Vinje og Sylfest Lomheim språket i radio og fjernsyn. Viktig og bra, men mediaspråk burde kanskje fått endå større merksemrd? Ingrid Assum og Inger Lorange Figved er ikkje redde for å sette språkbruken hos bryråkratane på plass. Kanskje skulle «dei ansvarlige» lese artikkelen deres og spørre seg kor lenge konsulenter og rådmenn og byråsjefar skal få halde fram med å få folk til å kjenne seg dumme? Bernt Fossestøl er kanskje den beste skribenten av dei alle når han skriv om diktarspråket, men han har kanskje hatt litt for lite tiltrø til lesarane og dermed blitt «populær» i overkant? Og alle dei som gjør narr av dei dumme innvandrarane fordi dei radbrekker vår ariske høgnorsk, burde lese Anne Hvenekildes kapittel om norsk som andrespråk som obligatorisk pensum før dei får stemmerett! Aagot Landfald skriv om språkpolitikk og språkrøkt, men presterer det kunststykket å ikkje ta opp dei sosiale sidene ved språknormeringa, som om dette var tilhøve vi har gjort oss ferdige med, og spørsmålet om rett og gale no dermed kan løysas av språktekknokratar!!

Å snakke norsk

Det andre bindet heiter *Talemålet*. Om dei to heller uinteressante kapitla om teaterspråket ikkje hadde vore tatt med, hadde heile boka vore viggd det å *snakke norsk*. Tove Bull gjør med stor sakkunnskap greie for korleis vi lærer å snakke dei første leveåra, og Kjell Ivar Vannebo skriv om kvifor talet er så variasjonsrikt og mangfoldig. Som fleire andre kjem Vannebo inn på kva for grunnlag vi reknar talespråk som «godt» og «riktig», og dei som er leie seg for at dei ikkje har vakse opp med «dannet talesprog» på Frogner, har trøst å hente også her. I dette bindet er det forøvrig fleire forfattarar som ikkje er språkforskarar, men yrkesmenn i språk på anna vis. Guttorm Hansen har kalla kapitlet sitt «Om å snakke», men skriv eigentlig om å halde tale! (Kva kunne vi vente, forresten?) Stephan Tschudi skriv om kirkespråket, men han gjør det utan å ta opp viktige spørsmål som f.eks. kva grunnen kan vere til at det aldri startar ein vekkelse i statskirka, mens lefolk kan sette heile bygdelag i religiøs ofse. Slikter er trulig minst like mykje eit spørsmål om språk som om teologi: Då har Gudleiv Forr klart seg betre når han skriv om politikarspråket, og det har nok sammanhang med at han har lese om korleis dei gamle grekarane og romarane danna seg til talarar. (Det ser vi og i *Dagbladet*, der ordet retorikk er blitt litt av eit moteord på andresida.) Inge Særheim har skrive om kva stadmarna og personnamna fortel, og det er noe vi veit interesserer mange rundt i landet. Og sist men ikkje minst: Helge Sandøy si framstilling om dialektane våre. Samman med eit anna kapittel om dialekt og standardtalemål som han har i første bindet, er Sandøy sine bidrag til boka absolutte høgdepunkt. Gjennomgangen av dialektgeografien er forsåvidt tradisjonell nok, bortsett frå at han nok ertar på se mange kyndige folk ved å rekne østfoldmålet til vestnorsk! Men når han skriv om talemålsutviklinga, der han støttar seg på nyare talemålsforsking, er det mykje kunnskap å hente. Kven er f.eks. klar over at det ofte er lågstatusformer som breier seg og ikkje høgstatusformer? Det er jo litt av eit paradoks når vi samtidig veit at det moderate bokmålet blir meir og meir rådande i skrift.

Egil Børre Johnsen,
som har redigert **Vårt eget språk**.

Å skrive rett og godt

Det tredje bindet tar for seg *Skriftspråket*. «Folk flest» vil kanskje synas at dette bindet er det mest matnyttige av alle tre, for her er det virkelig tips å hente for korleis ein skal skrive både rett og godt. Dei prinsipielle sidene ved spørsmålet tar Dag Gun-

dersen for seg. Og naturligvis er også Finn-Erik Vinje med i dette bindet. Sjølv om det ikkje er så mykje der eg kan seie meg virkelig ueining i, spør eg meg likevel om han ikkje har eit veldig «teknisk» språksyn. Utgangs-

(Held fram på neste side)

SPRÅKLIG SAMLING

Returadresse:

Postboks 636, Sentrum, 0106 OSLO 1

punktet for språkråda hans er effektiv kommunikasjon, og dei som f.eks. vil leite etter hjelp for korleis ein skal skrive vakkert eller uttrykksfullt har ikkje så mykje å finne hos Vinje. Og det språksosiale utgangspunktet for språkråda hans ser ikkje ut til å vere særleg gjennomtenkt, heller. Kan han ikkje snart få avløsing i sammanhengar som desse?

Kjersti Fløttums kapittel om å binde saman teksten bygger på ei av dei nye greinene av språkvitskapen, og tar fatt i nettopp slige tilhøve som norsklærarane før i tida ikkje hadde anna råd for enn kommentarar av typen «her hoppar du». Fløttums artikkel kan nok gi sjølv garva skribentar ny innsikt, og den gir ei antydning om kva den såkalla tekstlingvistikken kan gi språkopplæringa i skolen. Nytig og med friske synspunkt er også Egil Børre Johnsen lange framstilling «Fra brevskriving til skjønnlitetratur», som nærmast er ei sjangerlære for vanlige bruksprosa-sjangrar. Og Tor Edvin Dahl tar oss med i skriveverkstaden til diktaren, der vi får gjøre oss kjent med verktøy og teknikkar som kan forbetra språkbruken også hos oss som ikkje går med ein drøm om å få kritikarprisen. Eg synes nesten synd på Svein Lie som har fått den utakknemlige oppgåva å skrive om norsk grammatikk. Det gjør han på ein framifrå måte reint faglig, og han viser at kunnskapar om

«skolegrammatikk» ennå kan vere gode å ha. Men det blir så blodlaust jamført med kva dei fleste av dei andre har å skrive om. Her har t.o.m. bilderedaktøren Marit Pritchard og den fantasifulle vignett-teiknaren Tor Bomann-Larsen gitt fullstendig opp, og det er som heile layouten (som forøvrig er framifrå) bekreftar den gamle fordommen at grammatikk er gjørr!

Vårt eget språk er, som alle vi forstår, eit svært så innhaldsrikt verk. Det fortjener å bli slitt ut ved jamn bruk, og ikkje hamne i bokhylla samman med andre vakre skinnryggjar når det vel er gjennomlese første gongen. Eit fyldig sakregister i det tredje bindet gjør det lett å slå opp om ein treng språklig førstehjelp.

Egil Børre Johnsen (red): *Vårt eget språk*, bd. I–III. Bd. I: *I går og i dag*, 350 s. Bd. II: *Talespråket*, 343 s. Bd. III: *Skriftspråket*, 421 s. Aschehoug 1987.

Bundne forfattarar?

Det er forresten ein ting som rundrar meg mykje (for no ikkje å ta endå sterkare i): Heile verket er skrive på konservativt bokmål eller eit ganske tradisjonelt nynorsk. Eg veit jo at mange av forfattarane vanligvis brukar eit radikalt bokmål med f.eks. hokjønn, diftongar og verb-fortid av typen «kasta». Men forlaget har tydeligvis pressa gjennom at alle skulle skrive likt og konservativt, og eg synes redaktøren har gjort ein tabbe når han ikkje har fått forlaget til å godta eit språklig mangfold. Det er nemlig ein undertekst i svært mange kapittel at det språklige mangfoldet i landet er ein rikdom. Dette er ein «påstand» som redaksjonen i praksis erklærer seg ueinig i, og det er berre ytterligare med på å fremme den utviklinga i konservativ lei som finn stad under nemninga «fri sprogutvikling».